บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความคิดสร้างสรรค์เป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างและประดิษฐ์คิดค้นสิ่งต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังเป็นส่วนสร้างบุคคลที่มีประโยชน์ต่อมนุษยชาติ ในหลาย ๆ ด้าน เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การเมือง การศึกษา และศิลปะ เป็นต้น การศึกษาค้นคว้าและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะประเทศที่เจริญทางโลกตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2545, หน้า 12) กล่าวเพิ่มเติมว่า เป็นที่ตระหนักชัดในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยย่อมมีความต้องการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพความคิดสร้างสรรค์ เพื่อรับมือกับปัญหารอบด้านที่ต้องเผชิญอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคตของความเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นในศตวรรษใหม่ ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และแผนพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะที่ 5, 6 และ 7 ได้มีการตั้งจุดมุ่งหมายหลักเน้นความสามารถในการคิดเป็น เน้นการสร้างเสริมทักษะการคิดและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าในตัวเด็กทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ภายในและสามารถพัฒนาให้เจริญงอกงามได้ตามระดับความสามารถของแต่ละคน ถ้าหากเด็ก ๆ นั้นได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการแสดงออกภายใต้บรรยากาศที่เอื้ออำนวย

ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ Torrance (อ้างใน อารี พันธ์มณี, 2545, หน้า 2) กล่าวว่าความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน ฝึกฝนและฝึกปฏิบัติที่ถูกวิธี และยังเสนอว่าถ้าส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่เด็กตั้งแต่วัยเยาว์เท่าใด ก็จะยิ่งเป็นผลดีมากเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (อ้างใน ประสิทธิรักษ์ เจริญผล, 2547, หน้า 2) กล่าวถึงเด็กปฐมวัยว่าเป็นวัยที่อยู่ในช่วงอายุแรกเกิดจนถึง 8 ปี และเป็นระยะสำคัญที่สุดของการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่าช่วงพลังแห่งการเจริญเติบโตงอกงามสำหรับชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีจินตนาการสูง ศักยภาพด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเท่ากับเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในวัยต่อมา ในปัจจุบันการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดสร้างสรรค์ในทางที่ดีและเหมาะสม รู้จักแสดงความคิดของตนเองออกมาให้เกิดประโยชน์ การสอนเพื่อสร้างเสริมการคิดสร้างสรรค์ เป็นวิธีกระตุ้นให้เด็กเกิดอัจฉริยภาพ รู้จักคิดอย่างอิสระด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วยความคิดแบบจินตนาการและความคิดแก้ปัญหา โดยใช้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ไหวพริบไม่มีรูปแบบตายตัว เด็กจะมีความกล้าและความมั่นใจ ทั้งเรียนรู้อย่างสนุกสนานและมีชีวิตชีวามากขึ้นด้วย กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้แก่ กิจกรรมทางภาษา กิจกรรมทางการประดิษฐ์ กิจกรรมทางดนตรีและการเคลื่อนไหว และ กิจกรรมทางศิลปะ โดยจินดา วสุอุดม (2541, หน้า 3) กล่าวว่า กิจกรรมเหล่านี้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสติปัญญา ซึ่งได้แก่ ความคิด ความเข้าใจ ด้านจิตใจ ได้แก่ ความรู้สึก เจตคติ เป็นต้น ซึ่งจะรวมการพัฒนาลักษณะความคิดคล่องตัว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ความคิดจินตนาการ ความอยากรู้อยากเห็น ความพอใจที่จะทำงานที่ยากและซับซ้อน และความพร้อมที่จะเสี่ยง และอย่างสุดท้ายคือ การนำความรู้ ความเข้าใจไปปฏิบัติ

กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ครูอนุบาลจะต้องจัดให้แก่เด็กอนุบาลได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน เพราะกิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้กระบวนการทางศิลปะที่เด็กได้ฝึกฝนและคิดสร้างสรรค์ผลงานออกมา ตรงกับ พราวพรรณ เหลืองสุวรรณ (2537, หน้า 189) ที่ให้ความคิดเห็นว่า การแสดงออกทางศิลปะของเด็กปฐมวัยแสดงถึงการเจริญเติบโตทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยศิลปะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และการเจริญเติบโตทางสุนทรียะ ซึ่งจะเห็นได้จากการแสดงออกของเด็กในด้านความแปลกใหม่ของรูปแบบความคิดริเริ่มของความคิด และการพัฒนาในเรื่องความสวยงาม โดยแสดงความสามารถในการรวบรวมความคิดและความรู้สึกเกี่ยวกับวัสดุ รูปร่าง สี และพื้นผิว กิจกรรมทางศิลปะจึงนับว่ามีคุณค่าต่อเด็กมาก ซึ่งการวาดรูปเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยในการทำงานประสานกันระหว่างมือและตา เด็กจะรู้จัก สี เส้น รูปทรง พื้นผิว และขนาดที่จะต้องพบในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สิริพรรณ ตันติรัตน์ไพศาล (2545, หน้า 13) ที่ว่า การให้เด็กเล่าเรื่องจากภาพที่เขาวาดจะเป็นการฝึกพูดใช้ภาพในการสื่อสาร แสดงจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ลวดลายและเส้นในภาพของเด็กจะประกอบไปด้วยเส้นพื้นฐานที่นำไปสู่การเขียนตัวเลขทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำแบบฝึกคัดลายมือเลย เพราะในการวาดภาพของเด็กจะประกอบด้วยเส้นเหล่านี้อยู่แล้ว เพียงให้เด็กวาดภาพมาก ๆ เพื่อทำให้กล้ามเนื้อมือแข็งแรงและสามารถควบคุมการใช้มือได้ในที่สุด

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่าศิลปะเป็นเครื่องมือที่ดีและเหมาะสมมากอย่างหนึ่งในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพราะ ศิลปะเป็นการสร้างความเพลิดเพลิน และช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยคาดว่าการใช้กิจกรรมการวาดภาพ จะสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ในการเรียนศิลปะของชั้นอนุบาล ซึ่งต่อยอดไปในการใช้ประโยชน์ในการเรียนวิชาอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี และในการวัดความคิดสร้างสรรค์จะวัดเพียง 3 ด้าน คือ ความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ ส่วนด้านความคิดยืดหยุ่นนั้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จะไม่มุ่งวัดเพราะการคิดขั้นนี้เป็นการคิดขั้นสูงซึ่งเป็นการคิดที่มีคุณภาพ คือมีทั้งการคิดจัดกลุ่มคำ จัดระบบความคิดแบบขยายพรมแดน และมีการคิดที่แตกแขนงออกไป ซึ่ง Apple and others (1972, อ้างใน โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ, 2533, หน้า 187) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่ยังไม่รู้จักการจัดระบบของความจำในการใช้การจัดกลุ่มคำเด็กจะไม่สามารถที่จะแบ่งกลุ่ม โดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่างปนกันได้ เด็กจะใช้การจัดกลุ่มเพื่อช่วยความจำในช่วงอายุ 6-7 ปี ซึ่งพ้นวัยอนุบาลไปแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงวัดความคิดสร้างสรรค์ของเด็กนักเรียนเพียง 3 ด้าน คือความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ โดยหากนักเรียนได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะอย่างเหมาะสมแล้ว นักเรียนจะสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่และพร้อมจะใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาตนเองและประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้กิจกรรมศิลปะวาดภาพที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นอนุบาล

ขอบเขตของการวิจัย

ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มประชากร คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1-2

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ซึ่งเป็นนักเรียนเรียนแบบรวมชั้น ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านปง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 53 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดกิจกรรมศิลปะวาดภาพที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยวัดเพียง 3 ด้าน คือ ความคิดคล่อง ความคิดริเริ่ม ความคิดละเอียดลออ ส่วนในด้านความคิดยืดหยุ่นเป็นความสามารถในการคิดขั้นสูง และเป็นการคิดแบบหาคำตอบในหลายทิศทางซึ่งเด็กชั้นอนุบาลนั้นยังมองเห็นความคิดด้านนี้ไม่ชัดเจน จึงไม่มุ่งวัด (จันทร์ทิม คำผา, 2547, หน้า 3)

ตัวแปรต้น คือ กิจกรรมศิลปะวาดภาพ

ตัวแปรตาม คือ ความคิดสร้างสรรค์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สมมติฐานการวิจัย

หลังจากทำกิจกรรมศิลปะวาดภาพแล้วนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ที่เพิ่มมากขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การที่นักเรียนมีความคิดในการสร้างสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ตามจินตนาการของตนเองใน 3 ด้าน คือ

1. ความคิดคล่อง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และสามารถสร้างคำตอบได้ในปริมาณมากในเวลาที่จำกัด

2. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดธรรมดาและไม่ซ้ำกับความคิดที่มีอยู่ทั่วไป

3. ความคิดละเอียดลออ หมายถึง ความคิดในรายละเอียด คิดเป็นขั้นตอนสามารถอธิบายให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ความคิดละเอียดลออจัดเป็นรายละเอียดที่นำมาตกแต่งและขยายความคิดครั้งแรกให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิจกรรมศิลปะวาดภาพ หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่เกิดจากการขีดเขียนลงบนวัสดุหลายชนิดแสดงลักษณะเป็นเส้น โดยผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

นักเรียนอนุบาล หมายถึง นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 ซึ่งเป็นนักเรียนที่เรียนแบบรวมชั้นในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบ้านปง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 53 คน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นอนุบาล

2. เพื่อให้ครูผู้สอน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้วิจัยท่านอื่น ๆ นำแนวทางกิจกรรมศิลปะวาดภาพไปใช้สร้างเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนต่อไป

3. ได้แนวทางในการนำกิจกรรมศิลปะไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved